

Людмила Сорочук

кандидат філологічних наук, науковий співробітник,
Центр українознавства філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID:0000-0003-0478-356X
Email: LVS1166@ukr.net

ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Анотація. Досліджується проблема функціонування української етнокультурної традиції в контексті сучасних викликів і загроз. Акцентується увага на необхідності збереження національних культурних надбань українців й ролі культурно-духовних пріоритетів, які формують повноцінне соціокультурне середовище та ціннісні орієнтири молодого покоління. Розглядаються особливості творення культурного простору в Україні та форми побутування українського фольклору в соціокультурному середовищі, враховуючи виклики і загрози сучасного світу. Обґрунтовується сутність народних традицій і звичаїв, як сфери культурних і духовних надбань, що впливають на комунікативну організацію людей із визначеними життєвими цінностями.

Розглядається сутність українського етнокультурного простору як об'єкту українознавчих досліджень. Доведено, що етнокультура – важливий фактор єдності нації та показник етнічної й національної самобутності серед інших народів, а також є одним із чинників відродження і збереження національної пам'яті. Зауважимо, що значну роль у наповненості національної пам'яті відіграють такі категорії: етнічна приналежність, ментальність, національні традиції, звичаї, культурні та світоглядні складові. Народна традиційна культура становить і соціокультурний сегмент національної пам'яті, що потенційно допомагає консолідації українського соціуму.

Розкрито питання про те, що українська культура впродовж тривалого часу нівелювалась, зазнавала цензурних заборон, ідеологічного тиску та знищення, особливо в радянський період, але попри труднощі настав час національно-культурного відродження етнокультурних надбань українців, що є пріоритетами збереження української ідентичності й утвердження незалежності української нації у світі.

Доведено, що етнокультура висвітлює невичерпний й багатогранний талант українців, які є носіями народної творчості. Тому, реагуючи на сучасні виклики й загрози, зміни в суспільному та політичному житті країни, серед людей творяться нові жанри фольклору, нові види народного мистецтва (молодіжна субкультура; графіті; політичні анекдоти, як жанр сміхової культури й ін.), які побутують у сучасному інформаційно-культурному просторі, висміюючи й осуджуючи конфліктні ситуації та негативні явища у соціумі. З'являються і нові засоби передачі фольклорної традиції, наприклад чати та відео у соціальних мережах. Українська нація модернізується, активно творить свій культурний простір незважаючи на пропаганду «руського мира», попри економічні негаразди, військовий конфлікт на сході нашої держави.

Підкреслюється роль етнокультури українців, як складової національної культури, яка має великий потенціал в утвердженні України у світовому культурному просторі, є потужним чинником деконфліктизації в українському суспільстві та консолідуючим фактором політичної єдності українців, особливо в сучасних умовах гібридної війни.

Ключові слова: етнокультурні традиції українців, соціокультурне середовище, етнокультурний простір, етнокультура як чинник деконфліктизації, культурний потенціал, сучасні виклики і загрози.

Liudmyla Sorochuk

Ph.D. in philology, Research Associate,
Center of Ukrainian Studies, Faculty of Philosophy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

FUNCTIONING OF UKRAINIAN ETHNOCULTURAL TRADITION IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES AND THREATS

Abstract. The article examines the problem of the functioning of the Ukrainian ethnocultural tradition in the context of modern challenges and threats. Emphasis is placed on the need to preserve the national cultural heritage of Ukrainians and the role of cultural and spiritual priorities that form a full-fledged socio-cultural environment and

values of the younger generation. The peculiarities of the creation of cultural space in Ukraine and the forms of existence of Ukrainian folklore in the socio-cultural environment are considered, taking into account the challenges and threats of the modern world. The essence of folk traditions and customs as spheres of cultural and spiritual heritage, which influence the communicative organization of people with certain life values, is substantiated.

The article considers the essence of the Ukrainian ethnocultural space as an object of Ukrainian studies. It has been proved that ethnoculture is an important factor in the unity of a nation and is an indicator of ethnic and national identity among other peoples, as well as one of the factors of the revival and preservation of national memory. It should be noted that such categories as ethnicity, mentality, national traditions, customs, cultural and ideological components play a significant role in the content of national memory. Folk traditional culture is also a socio-cultural segment of national memory, which potentially helps to consolidate Ukrainian society.

It is revealed that Ukrainian culture has long been leveled, censored, ideologically pressured, and destroyed, especially during the Soviet era, but despite the difficulties. Now it is a national and cultural revival of Ukrainian ethnocultural heritage, which is a priority for preserving Ukrainian identity and establishing the independence of the Ukrainian nation in the world.

It is proved that ethnoculture highlights the inexhaustible and multifaceted talent of Ukrainians, who are the bearers of folk art. Therefore, responding to modern challenges and threats, changes in the social and political life of the country, new genres of folklore, new types of folk art (youth subculture; graffiti; political anecdotes, such as the genre of laughter culture, etc.) are created in information and cultural space, ridiculing and condemning conflict situations and negative phenomena in society. The Ukrainian nation is modernizing, is actively creating its cultural space despite the influence of the ideology of the "Russian world", despite the economic troubles, the military conflict in the east of our state.

The article emphasizes the role of Ukrainian ethnoculture as a component of national culture, which has great potential in establishing Ukraine in the world cultural space, is a powerful factor of deconflicting of Ukrainian society and a consolidating factor of the political unity of Ukrainians, especially in modern hybrid warfare.

Keywords: ethnocultural traditions of Ukrainians, sociocultural environment, ethnocultural space, ethnoculture as a factor of deconfliction, cultural potential, modern challenges, and threats.

Постановка проблеми. Етнокультурні традиції для українців завжди відігравали вирішальну роль у збереженні своєї неповторності, мови та національної ідентичності, адже культурний світ людини є визначальним чинником морально-естетичного розвитку, вираження ментальності й формування національної свідомості. Відомо, що етнокультура, як визначальна складова національної культури, також є носієм мови, показником етнічної самобутності, культурно-духовних пріоритетів. Актуальність зазначеної теми полягає в розкритті проблематики функціонування етнокультурної традиції в умовах сучасних викликів і загроз глобального світу, особливо у період нав'язливої пропаганди «руського мира», функціонування російськомовного культурного продукту в культурно-інформаційному просторі України. У наші дні, реагуючи на сучасні виклики й конфліктні ситуації в соціумі та зміни в економічному й політичному житті країни, дуже важливо об'єднувати зусилля українців щодо згуртування і консолідації громадян заради подолання проявів гібридної війни. Важливим є те, що завдяки державної підтримки, забезпечуючи фінансування у сфері культури та поширюючи національно-культурні надбання, поступово формується повноцінне культурне середовище, що сприяє деконфліктизації в українському суспільстві. «Збереження і примноження української національної культури має великий потенціал в утвердженні України у світовому культурному просторі, оскільки культурний простір займає вагоме місце у стратегії розвитку держави й допомагає знайти шляхи забезпечення національних інтересів» [13, с. 132].

Актуальними питаннями сьогодення є дослідження процесів відродження і функціонування етнокультури, як національного надбання, завдяки якому формується духовно-естетичний досвід кожної людини. Важливим є те, що на належному рівні має приділятися велика увага відновленню та примноженню традицій народної культури. Адже нові її форми, які виникають у сучасному соціокультурному просторі, перш за все народжуються під впливом традиційних жанрів унаслідок переосмислення цінностей, реакції на виклики сьогодення та задоволення культурних потреби людей. Зауважимо, що здебільшого на процеси культуротворення в українському соціумі впливають як внутрішні, так і зовнішні виклики та загрози. Серед зовнішніх – російська військова агресія, інформаційна війна, яка ведеться потужними та профінансованими силами російських медіа.

Аналіз наукових публікацій. Уникати загрози нівелювання та знецінення культурно-духовних надбань наших предків допоможе національно-мистецька культура, яка заснована на традиційній народній творчості. Ми говоримо про необхідність дослідження фольклорно-обрядових традицій українців у контексті сучасних проблем, як чинника деконфліктизації, у середовищі української нації в період гібридної війни. Надзвичайно розмаїтим і донині недостатньо вивченим постає світ народної культури та духовного надбання наших предків. Варто сказати, що в гуманітарній сфері акцентується увага на вивченні регіональних особливостей і форм побутування народного мистецтва в сучасному житті але науковців привертає увагу і дослідження нових форм функціонування народних традицій і

фольклору, як культурно-духовних пріоритетів, які формують повноцінне соціокультурне середовище та ціннісні орієнтири молодого покоління. Не менш важливим є зацікавленість у дослідженні й аналізі проблеми національного самоствердження українців у сучасному світі в контексті відновлення та реконструкції культурно-історичної пам'яті [3, 4, 5]. Висвітленню активної ролі культурної складової у процесах загальноцивілізаційного поступу, зокрема державотворенні в Україні присвятили свої наукові розвідки Ю. Богуцький, В. Андрущенко, Ж. Безвершук, Л. Новохатько, С. Павлюк. Інформацію про сучасну авангардну Україну, яка має величезні культурні багатства через філософсько-культурологічне бачення подав М. Попович у науковій праці «Культура» (2015); І. Дзюба у праці «Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність? З криниці літ: тритомовик (2001) [5]; М. Жулинський у роботі «Нація. Культура. Література: національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури» (2010) [6]. Про унікальність України в європейському соціокультурному просторі, яка змушена розв'язувати питання протистояння європейських і євразійських проєктів, що набули форми гібридної війни говорить у науковому дослідженні Л. Якубова «Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів».

Пізнавальною у плані дослідження обрядового фольклору та реконструкції проведення в сучасних умовах народних свят, буде робота М. Шкоди «Традиції і свята українського народу (2008), а також наукове дослідження Т. Гундорової «Транзитна культура». Останнім часом науковці і практики звертають увагу на народну культуру (сільський тип культури, сільський туризм, сучасні народні промисли, проведення різних свят і ярмарків у сільській місцевості), серед них: Є. Подольська, В. Лихвар, Д. Погорілий. Цікавими дослідженнями креативних культур і сучасного стану культурних «проривів» у медіа просторі є наукові розвідки Т. Філіної, Ю. Коменецької, Г. Колтишевої. Варто згадати наукову розвідку М. Татаренко «Мистецтво та культура в медійну епоху». До активної розробки питань, пов'язаних з аналізом сучасних фольклорних текстів Серед науковців, які досліджували і продовжують студіювати народну традиційну культуру варто назвати О. Дея, С. Мишанича, Г. Нудьгу, М. Стельмаховича, О. Таланчук, Л. Дунаєвську, С. Грицу, Л. Копаницю, О. Івановську, М. Дмитренка, Л. Іваннікову, О. Чебанюк, В. Давидюка, В. Борисенко й ін. Цікавим є той факт, що дослідники не лише описували й аналізували давні обряди та народну пісенну культуру, а й порушували питання трансформації давніх вірувань й обрядодій і функціонування етнокультурних надбань у сучасному культурному просторі. Зазначені наукові дослідження показують цілісну картину розвитку різних сфер культури українства, аналізують характер і структуру етнокультури – її життєздатність і місце у світі, а також роль в утвердженні національного буття.

Метою статті є з'ясування сутності функціонування етнокультурної традиції в контексті сучасних викликів і загроз, адже культурне наповнення в українському інформаційному просторі, культурний діалог допомагає виявлення причин виникненням конфліктних ситуацій в українському соціумі та пошуків шляхів згуртування громадян України.

Викладення основного матеріалу. Українські етнокультурні традиції займають почесне місце в сучасній культурі та життєдіяльності українців. Відомо, що фольклор, обряди і звичаї, народне мистецтво з давнини відображали уявлення українців про навколишній світ, красу й закономірності у природі та емоційний стан наших предків. Людям важливо було виразити свої емоції, переживання, мрії в уснопоетичних текстах, рухах, речах побуту, орнаментах та ін., передаючи у такий спосіб, закодовану образно-символічну систему знань про світ. Найвагомим пластом етнокультури залишається усна народна творчість. Упродовж віків фольклорні тексти злилися з обрядодіями в гармонійну цілісність і віддзеркалюють багатогранний український світ. Відомо, що народна культура передається від покоління до покоління. Це є важливим фактором єдності народу та показником етнічної, національної особливості й самотності серед інших культур і народів. [14. с. 188].

Розмаїтим і донині недостатньо вивченим є арсенал народної творчості, нові жанри побутування українського фольклору та нові форми народного мистецтва в сучасному житті. Поза сумнівом, найвагомим пластом етнокультури залишається усна народна творчість. Упродовж віків фольклорні тексти злилися з обрядодіями в неповторну гармонійну цілісність і віддзеркалюють життя та світосприйняття наших предків. Фольклорна традиція, трансформуючись, донесла сучасним поколінням інформацію про давні вірування, сприйняття і ставлення до навколишнього світу, себто особливості давнього світогляду праукраїнців. Глибокозмістовні свята, традиції та звичаї розкривають духовний світ наших предків і репрезентують ментальність українців. Можна сказати, що це є стрижень, довкола якого, власне, і сформувалася традиція, адже фольклорні тексти репрезентують не лише поетику наших предків, що є реакцією на життєві події людей, а засвідчують давню культуру. Леся Храплива-Щур дуже влучно висловлює думку щодо місця народних традицій у сучасному житті: «Стародавні українські звичаї настільки гарні, змістовні й надто дорогі нам, щоб могли зникнути... Митці черпають із них натхнення, а діти навчаються поважати й подивляти в них скарби духа свого народу» [15, с. 14].

Вагомим є й узагальнення наукових пошуків у сфері соціогуманітаристики з питань дослідження постколоніальної доби в Україні та специфіки побутування етнокультурних традицій у сучасному житті. Як і багато століть тому, народні традиції та звичаї є одним із головних чинників збереження

етносу, а нині – відродженням нації. Важливі історичні події, зміни в державному устрої країни, новий статус в особистому житті, які глибоко торкнулися свідомості людини, дали імпульс для розвитку нових фольклорних жанрів, зокрема анекдотів, молодіжної субкультури, деяких жанрів дитячого фольклору, візуалізації нових форм народного мистецтва (мурали, стінопис, графіті). Про давні вірування в руслі «народної релігії» й тісний зв'язок із сучасним життям В. Борисенко подає в науковій розвідці «Вірування у повсякденному житті українців на початку XXI століття». Дослідниця пише про тісний зв'язок нових і традиційних вірувань, які не змогла викоринити радянська влада, а лише відправила їх у підпілля, тому всі ці вірування сьогодні відроджуються [2, с. 4].

Із плином часу деякі архаїчні обрядодійства й давні вірування втратили своє функціонування, але багато фольклорних текстів, елементів календарної й родинної обрядовості, трансформуючись збереглися дотепер і побутують у повсякденному житті, створивши основу національної культури українців. Відомо, що поняття *трансформація* (transformation – процеси перетворення і змін) є поширеним у сучасній науковій сфері й означає зміну, перетворення виду, форми, властивостей чого-небудь. «Нині трансформація народних вірувань відбувається в тісній взаємодії з інтенсивним розвитком науки і спирається не лише на сприйняття світу людиною та релігійні канони, але й на наукові думки», – зазначає А. Ніколаєва [9, с. 5]. Етнокультурні надбання українців упродовж тривалого часу зазнавали цензурних заборон та ідеологічного тиску. Сутність обрядодій, повнота їхніх соціокультурних функцій викривлялася, їхня роль применшувалася (особливо комуністичною (атеїстичною) ідеологією). Прикладом можуть бути цілі збірки записів «штучних» народних творів про комуністичну партію, Леніна, Сталіна й різних партійних «героїв», або ж іще таке народне висловлювання «Нам сонця не треба, нам партія світить» (власні записи автора). Тому в наші дні дослідження етнокультурної традиції є надзвичайно актуальним.

Багатьма дослідниками народної культури доведено, що усна народна творчість відтворює невичерпний й багатогранний талант людей, які придумують різні фольклорні тексти, реагуючи в такий спосіб, на суспільні зміни та політичні процеси, що відбуваються в державі, створюють нові види, жанри фольклору, що побутують у сучасному інформаційно-культурному просторі України. Є. Пащенко, досліджуючи політичний фольклор, зазначив: «Такі «твори» – результат штучного запліднення, і виникали вони не в народі, а в кабінетах «творців» [10, с. 4]. Прості люди, молодь, діти є одночасно творцями та розповсюджувачами фольклорних творів й носіями етнокультурних надбань. Засобами поширення фольклорних текстів (анекдотів і жартів) є традиційні для народної культури певні особи, безіменні та невизначені, проте

у XXI ст. до них додалися періодичні видання, листівки, інтернет мережі, навіть SMS, що передаються мобільними телефонами й ін. [10]. Культурологи, фольклористи мають чималий арсенал наукових досліджень молодіжних субкультур, адже серед студентів, які навчаються в освітніх закладах, активно твориться й побутує так званий, студентський фольклор, до того ж молодь є активним користувачем сучасними засобами комунікації. Студентство є однією з основних соціальних груп, що становлять молодіжну субкультуру. Описуючи різні обряди й повір'я, які побутують у молодіжному середовищі Валентина Борисенко акцентує увагу на те, що під час екзаменаційних випробувань студент начебто переноситься у світ символів, світ надреального [2, с. 5]. Використовуючи різні придумані історії, байки й анекдоти молоді люди часто уникають зіткнень інтересів і конфліктних ситуацій.

Сучасним видом народного розпису, особливо в молодіжному середовищі, є так звані графіті та мурали. Це – настінні написи та малюнки, виконані як у чорно-білих кольорах, так і в різнокольорових. Такі написи-малюнки (інколи цілі композиції), зазвичай, малюють на стінах будинків, парканах, закинутих стінах, й іноді (що неприпустимо) у заборонених місцях і мають свої традиції, різновиди та стилі. Написи й малюнки приховують у собі різну інформацію й мають підтекст, тобто смислове навантаження.. Вони дають хороший матеріал для вивчення настроїв, інтересів і проблем молоді, хоча почали вивчатися фольклористами порівняно недавно. Нині робляться спроби «приручити» цей вид вуличного мистецтва відведенням спеціальних зон й організовувати різні конкурси та фестивалі. Не менш цікавими для дослідників усної народної творчості є політичні анекдоти. Фольклорні жанри у XX ст. трансформувалися, більшість із них зникає, залишаючись лише у вигляді усних історичних пам'яток, проте, можна без перебільшення сказати, що у XX і XXI ст. залишився найпопулярніший фольклорний жанр – анекдот, як приклад розвиненої в минулому сміхової культури наших предків. «Анекдоти, – зазначає один із видатних дослідників українського фольклору Філарет Колесса, – це коротенькі, звичайно гумористичні оповідання, приклади й дотепи з побутовим характером ... зосереджуються на якомусь одному спостереженні, жарті, грі слів, звороті мови, прізвищі...» [8, с. 135]. Анекдоти, як один із жанрів сміхової культури українського народу, приваблювали багатьох дослідників, серед яких чільне місце займають видання М. Костомарова, І. Франка, С. Єфремова, О. Потебні й ін. Варто назвати й дисертаційне дослідження з цієї тематики «Традиційний анекдот у контексті сміхових явищ української культури» І. Кімакович, де авторкою наголошено, що в розвитку сучасного анекдоту важливу роль відіграли середньовічні різновиди розповідних жанрів: новели, фацеції, фабльо, шванк, фрашки тощо. Дослідниця

цілком слушно вважає, що «особливими прикметами традиційного анекдоту є фабульність... «внутрішня настановка» на достовірність... багатоплановість змісту, діалогічний характер викладу та підпорядкованість його функції у комунікативному процесі» [7, с. 5–6]. У радянський період розвивався, здебільшого побутовий анекдот. Політичні події у свідомості людей відсувалися на другий план. Розвиткові побутового анекдоту сприяв і той факт, що кожна окрема особистість і весь народ були штучно ізольованими від здійснення процесу управління державою, тому й реальні політичні процеси не так глибоко торкалися безпосереднього життя людей. Після здобуття Україною незалежності (1991), подолання ідеологічного радянського тиску, що стали переломним моментом в історії України й етапом у формуванні національної свідомості, породили безліч жартів і анекдотів, у яких іронічно коментуються й сатирично висміюються суспільно-політичні події та недолугість політичних лідерів. Українські події 2004 р., 2014 р., епідеміологічна ситуація 2019–2021 рр., знайшли своє віддзеркалення в усній народній творчості (майданний фольклор), репрезентуючи архетипізовані у свідомості народу форми, висміюючи «застарілу» систему управління, неадаптованість до нових нинішніх реалій, відсутність реакції на його виклики у представників офіційних правлячих кіл, що підвищує несприятливість і загрозову ситуацію у суспільстві, а також нездатність організувати роботу із захисту прав, свободи слова та здоров'я громадян. Разом із тим, М. Бахтін наголошує на тому, що навіть так звана стара влада все одно викликає негативні емоції й навіть страх, які, у свою чергу, долаються сміхом. «Серйозність, – вважає вчений, – офіційна, авторитарна, пов'язана з насиллям, заборонами, обмеженнями. У такій серйозності завжди наявний елемент страху... Сміх передбачав перемогу над страхом» [1, с. 101]. Якщо провести аналогію з ситуацією в Україні, то можна дійти висновку, що сміхова культура стала засобом для розчинення страху серед громадян перед створеними викликами й загрозами сучасного світу. Неможливість на перших етапах протистояти зазначеним проблемам, виходом із напруженої ситуації стало поширення нових форм етнокультурної традиції. Це стосується і анекдотів, переробок-пародій, фейків, дражнілок і мирилок, які останнім часом отримали широке застосування в засобах масової інформації та інтернет-ресурсах. Ми проаналізували функціонування деяких сучасних жанрів народної культури, але в сучасному урбанізованому, насиченому різними інформаційними технологіями житті чимало фольклорних зразків на межі вимирання. Особливо це стосується такого класичного різновиду усної народної творчості, як колискові пісні (частково), деякі жанри календарної обрядовості, голосіння. На жаль, нині доводиться констатувати факт про майже повну втрату цієї фольклорної традиції. Нові виклики сучасного світу, нові технології, урбанізація,

присутність в інформаційному просторі іншопольованого продукту стали справжніми загрозами глобалізації й причиною забуття архаїчних фольклорних текстів, народних пісень і давніх промислів. Але, незважаючи на проблеми, які існують, варто зазначити, що за роки незалежності в нашій державі поступово почалися зрушення в розбудові національної культурної реальності та наповнення інформаційного простору україномовним культурним продуктом. Незважаючи на кризові явища й великий вплив радянської ідеології в постколоніальний період, національна культура стає одним із визначальних чинників розвитку українського суспільства, розбудови незалежності держави та формування національної ідентичності й консолідації українства. Зауважимо, що етнокультурні надбання є одним із чинників відродження та збереження національної культури й національної пам'яті. Значну роль у наповненості національної пам'яті відіграють такі категорії, як етнічна приналежність, ментальність, національні традиції, звичаї, культурні та світоглядні складові. «Сучасна гуманітаристика все частіше апелює до поняття національної пам'яті як міждисциплінарного поля наукових досліджень, осмислюючи широкий спектр проблем, зумовлених цим феноменом. Ще донедавна національна пам'ять у вітчизняній історіографії асоціювалась з обмеженим колом трагічних подій в історії України. Останнім часом з'явилися нові підходи до концепції національної пам'яті. Хоча ще тривають дискусії щодо визначення самого поняття «національна пам'ять». Включення до концептуального простору національної пам'яті інших складових, зокрема соціокультурних і духовних чинників, сприяє не лише збагаченню, але, що особливо важливо, реконструкції її об'єктивної структури... Національна пам'ять розглядається насамперед як пам'ять про минуле етносу, нації. Як прийнято вважати, вона вбирає елементи найрізноманітніших аспектів життя і досвіду нації [3]. Вагомим у період незалежності України стало визначення й затвердження державних символів і державних свят у системі культурного буття українців і їхньої ролі у згуртуванні українських громадян під час святкування різних подій і використання державної символіки. Оцінюючи ставлення українських громадян до культурних надбань у сучасних реаліях із урахуванням історичних фактів, варто наголосити на сутності та значенні державних символів і свят як чинника консолідації української нації, що стимулює підняття патріотизму та єдності громадянського суспільства [12, с. 88–92].

В умовах економічної нестабільності, військової агресії з боку РФ й активної пропаганди «руського мира» переконливою стає позиція, що культура, незважаючи на виклики сучасного світу, є одним із визначальних чинників стабілізації та деконфліктизації в українському суспільстві. М. Жулинський, досліджуючи національно-культурні міфи та реалії

українського суспільства, перспективи його національного самовизначення, зазначив: «Який же тип культури має бути покладений в основу української державності? Питання складне, бо культура завжди обстоє свій духовний суверенітет, на який зазіхає держава. Наша культура пережила, здається, небачений досі в світі державний терор і тотальний пресинг з боку влади (період панування комуністичного режиму – Л. С.), але її bastiони не були дощенту зруйновані. Цінності й традиції національної культури збереглися в багатьох формах, хоча понесені втрати страшні» [6. с. 127]. Хотілося б ще згадати слова М. Рябчука, культурного й політичного аналітика, який сказав: «Українська культура сьогодні, безумовно, значно багатша й різноманітніша, ніж чверть століття тому, ... А проте й нині уся ця сукупність яскравих культурних явищ не трансформується у функціональну цілісність і не витворює повнокровного культурного процесу. Незалежність дала українській культурі свободу від ідеологічних обмежень і репресивного тиску з боку КПСС та КГБ. Проте не визволила її з-під інерційної влади імперського дискурсу й не усунула його здатності до самозбереження та самовідтворення за допомогою неоколоніальних практик та інституцій» [11]. Тому, долаючи виклики й загрози сучасного глобального світу, важливим фактором є консолідація спільних зусиль громадянського суспільства в Україні, активної реалізації і втілення програм гуманітарної політики на державному рівні у напрямі ширення й функціонування українського культурно-інформаційного простору. Досліджуючи загрози національній безпеці в гуманітарній площині, О. Газізова акцентує увагу на ціннісно-сміслових аспектах етнокультурної політики зазначаючи: «Військова агресія РФ, анексія АР Крим, гібридна війна з РФ зробила очевидним той факт, що здатність протистояти ворогу формується не лише на рівні військових дій, але й на рівні світогляду, складовою якого є формування системи національних цінностей, мовної, освітньої й етнокультурної політики та повернення історичної пам'яті» [4, с. 60–67].

Висновки. Отже, оцінюючи повсякденні реальності суспільних відносин в українському соціумі, варто враховувати загрози і виклики сучасного світу. Ми дедалі більше переконуємося щодо збереження та примноження етнокультурної спадщини, виділяючи пріоритети як матеріальних, так і духовних культурних цінностей, а такий підхід руйнує застарілу (радянську) ідеологію. Українська культура, незважаючи на труднощі та кризові явища в постколоніальний період, стає одним із визначальних чинників деконфліктизації в суспільстві. Нині, у складний час для українського суспільства, попри фінансову кризу, політичну нестабільність, прояви гібридної війни, загострення воєнного конфлікту на сході України – українська нація модернізується й активно творить своє культурне поле. Українська етнокультурна традиція знаходить

нові форми побутування й функціонує в інформаційно-культурному просторі нашої держави для задоволення естетичних і культурних потреб та гармонізації людей з навколишнім світом.

1. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. Москва: Художественная литература, 1990. 543 с.

2. Борисенко В. Вірування у повсякденному житті українців на початку XXI століття. *Етнічна історія народів Європи*. Збірник наукових праць. К.: УНІСЕРВ, 2003. Вип. 15. 136 с.

3. Буряк Л. Соціокультурний та духовний часопростір національної пам'яті: проблема структурування. *Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Випуск 4*. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. С. 42–51. URL: https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/userupload/zbi_rnyk4.pdf

4. Газізова О. Загрози національній безпеці в гуманітарній площині: ціннісно-сміслові аспекти. *Українознавчий альманах*, 2020. Вип. 27. С. 60–67.

5. Дзюба І. Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність? З криниці літ: тритомовик. К.: Обереги: Гелікон, 2001. Т. II. С. 578–594.

6. Жулинський М. Національна культура за умови формування нової суспільної солідарності в Україні. *Нація. Культура. Література: нац.-культ. Міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури*. Київ: Наукова думка, 2010. 560 с.

7. Кімакович І. Традиційний анекдот у контексті сміхових явищ української культури. Автореф. дис. канд. філол. наук. К., 1996. 24 с.

8. Колесса Ф. Українська усна словесність. Львів: Науково-популярна бібліотека Товариства "Просвіта", 1938. 643 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001149>

9. Ніколаєва А. В. Вірування у повсякденному житті українців (кінець XX – початок XXI ст.). Харків, 2009. 96 с.

10. Пащенко Є. «Уже гаї листом криє» (усна народна політична творчість). *Український політичний фольклор*. К.: Видавець Микола Дмитренко, 2008. 100 с.

11. Рябчук Микола. Українська культура після комунізму: між постколоніальним визволенням та неоколоніальним поневоленням. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/voznayak/5148180b36ce9/>

12. Сорочук Л. Ідея консолідації нації в державних святах та символах України. *Українознавчий альманах*. Випуск 21. Київ, 2017. С. 88 – 92.

13. Сорочук Л. Роль національної культури у деконфліктизації українства. *Українознавчий альманах*. Випуск 27. К.: «Міленіум», 2020. 129–134 с.

14. Сорочук Л. Консолідуєчий потенціал етнокультурної традиції в українському зарубіжжі. *Українознавство*. №4 (77). 2020. С.183–190. URL:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cac he:IMB3NmljWwEJ:journal.ndiu.org.ua/article/view/217493+&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>

15. Храплива-Щур Л. Щоденний побут. *Українські народні звичаї в теперішньому побуті*. К.: Управління освіти Київської державної обласної адміністрації, 1993. 77 с.

References

1. Bakhtyn M. (1990). *Tvorchestvo Fransua Rable u narodnaia kul'tura srednevekov'ia y Renessansa*. [Francois Rabelais' creativity and folk culture of the Middle Ages and Renaissance]. Moscow: Khudozhestvennaia lyteratura, 543 p. (In Russian).
2. Borysenko V. (2003). *Viruvannia u povsiakdennomu zhytti ukrainsiv na pochatku KhKhI stolittia*. [Beliefs in the daily life of Ukrainians at the beginning of the XXI century]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*. Zbirnyk naukovykh prats'. K.: UNISERV, Vol. 15. 136 p. (In Ukrainian).
3. Buriak L. (2012). *Socio-cultural and spiritual chronotope of national memory: the problem of structure*. [Socio-cultural and spiritual space-time of national memory: the problem of structuring]. *Natsional'na pam'iat': sotsiokul'turnyj ta dukhovnyj vymiry. Natsional'na ta istorychna pam'iat'*. Zb. nauk. prats'. Vol. 4. K.: DP «NVTs «Priorityty», P.42–51. URL: <https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/userupload/zbirn yk4.pdf> (In Ukrainian).
4. Hazizova O. (2020). *Zahrozy natsionalnii bezpetsi v humanitarnii ploshchyni: tsinnisno-smyslovi aspekty*. [Threats to National Security in the Humanitarian Dimension: Value- and Sense-Bearing Aspects]. *Ukrainoznavchyi almanakh* Vol. 27. Pp. 60–67. (in Ukrainian).
5. Dziuba I. (2001). *Chy usvidomliuemo natsional'nu kul'turu iak tsilisnist'? Z krynytsi lit: trytomovyk*. [Are we aware of national culture as a whole? From the well of years: tritomovik]. K.: Oberehy: Helikon, T. II. Pp. 578–594. (In Ukrainian).
6. Zhulyns'kyj M. (2010). *Natsional'na kul'tura za umovy formuvannia novoï suspil'noi solidarosti v Ukraini*. [National culture in the formation of a new social solidarity in Ukraine]. Natsiia. Kul'tura. Literatura: nats.-kul't. Mify ta idejno-estetychni poshuky ukrains'koi literatury. Kyiv: Naukova dumka. 560 p. (In Ukrainian).
7. Kimakovych I. (1996). *Tradytsijnyj anekdot u konteksti smikhovykh iavysch ukrains'koi kul'tury*. [Traditional anecdote in the context of ridiculous phenomena of Ukrainian culture]. Avtoref. dys.. kand. filol. nauk. K., 24 p. (In Ukrainian).
8. Kolessa F. (1938). *Ukrains'ka usna slovesnist'*. [Ukrainian oral literature]. L'viv: Naukovo-populiarna biblioteka Tovarystva "Prosvita", 643 pp. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001149> (In Ukrainian).
9. Nikolaieva A.V. (2009). *Viruvannia u povsiakdennomu zhytti ukrainsiv (kinets' KhKh – pochatok KhKhI st.)*. [Beliefs in the daily life of Ukrainians (late XX - early XXI century)]. Kharkiv, 96 p. (In Ukrainian).
10. Paschenko Ye. (2008). *«Uzhe hai lystom kryie» (usna narodna politychna tvorchtiv)*. [“He already covers the grove with a leaf” (oral folk political art)]. *Ukrains'kyj politychnyj fol'klor*. K.: Vydavets' Mykola Dmytrenko, 100 p. (In Ukrainian).
11. Riabchuk Mykola. *Ukrains'ka kul'tura pislia komunizmu: mizh postkolonial'nym vyzvolenniam ta neokolonial'nym ponevolenniam*. [Ukrainian culture after communism: between postcolonial liberation and neocolonial enslavement]. *Nezalezhnyj kul'turolohichnyj chasopys «Y»*. URL: <https://blogs.pravda.tsom.ua/authors/vozniak/5148180b36tse9/> (In Ukrainian).
12. Sorochuk L. (2017). *Ideia konsolidatsii natsii v derzhavnykh sviatakh ta symvolakh Ukrainy*. [The idea of consolidation of the nation in public holidays and symbols of Ukraine]. *Ukrainoznavchyi al'manakh*. Vol. 21. Kyiv, Pp. 88–92. (In Ukrainian).
13. Sorochuk L. (2020). *Rol' natsional'noi kul'tury u dekonfliktizatsii ukrainstva*. [The role of national culture in the deconflict of Ukrainians]. *Ukrainoznavchyi al'manakh*. Vol. 27. K.: «Milenium», Pp. 129–134. (In Ukrainian).
14. Sorochuk L. (2020). *Konsoliduiuchyj potentsial etnokul'turnoi tradytsii v ukrains'komu zarubizhzi*. [Consolidating potential of ethnocultural tradition in Ukrainian abroad]. *Ukrainoznavstvo*. №4 (77). Pp. 183–190. URL: <http://vebtsache.googleusertsonent.tsom/search?q=tsac he:IMB3NmljVvEJ:journal.ndiu.org.ua/artitsle/view/217493+&tsd=3&hl=uk&tst=tslnk&gl=ua> (In Ukrainian).
15. Khraplyva-Schur L. (1993). *Schodennyj pobut. Ukrains'ki narodni zvychai v teperishn'omu pobuti*. [Daily life. Ukrainian folk customs in the present life]. K.: Upravlinnia osvity Kyivs'koi derzhavnoi oblasnoi administratsii, 77 p. (In Ukrainian).